

האתגרים המשפטיים בלחימה נגד 'המדינה האסלאמית'

קרן אבירם

הופעתה של 'המדינה האסלאמית' בזירה העולמית, ובפרט מעשי הזוועה שביצעה בעיראק ובסוריה, הובילו מדינות וארגונים בינלאומיים להכרה באיום הנשקף ממנה – במזרח התיכון ומעבר לו – ולנקיטת פעולות במישורים שונים על מנת להתמודד עמה. מאמר זה יסקור בקצרה את ההיבטים המשפטיים בשלוש סוגיות מרכזיות בלחימה נגד 'המדינה האסלאמית': חוקיות התקיפות נגדה בעיראק ובסוריה; סמכותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי; וסוגיית הלוחמים הזרים.

חוקיות התקיפות הצבאיות נגד 'המדינה האסלאמית' בעיראק ובסוריה

החל מאוגוסט 2014 מבצעת ארצות הברית תקיפות צבאיות נגד 'המדינה האסלאמית' בעיראק, כשבהמשך הצטרפו אליה מספר מדינות וביניהן אוסטרליה, בריטניה, קנדה וצרפת להקמת קואליציה, המונה יותר מ-60 מדינות, תוקפת בעיראק ומסייעת לכוחות הביטחון העיראקיים. החל מספטמבר 2014 מובילה ארצות הברית גם תקיפות נגד 'המדינה האסלאמית' בסוריה, כשבין המדינות שלצדה ירדן, קטאר, בחריין וערב הסעודית.

המבצע הבינלאומי נגד 'המדינה האסלאמית' המכונה Inherent Resolve (נחישות טבועה)¹ מעלה שאלות משפטיות בנוגע לבסיס המשפטי להפעלת כוח צבאי נגדה. כפי שיובהר להלן, קיימת הסכמה רחבה יחסית לגבי הבסיס המשפטי לפעולה צבאית בעיראק. לעומת זאת, בכל הנוגע לתקיפות בסוריה קיימת מחלוקת לגבי הרציונל המשפטי שבבסיס הפעלת הכוח².

סעיף (4)2 למגילת האו"ם קובע את הכלל הבסיסי לגבי עצם השימוש בכוח (jus ad bellum), ואוסר על "איום או שימוש בכוח נגד השלמות הטריטוריאלית או העצמאות הפוליטית של כל מדינה, או בכל אופן אחר שאינו עולה בקנה אחד עם מטרות האומות המאוחדות". בנוסף לאיסור הכללי כוללת מגילת האו"ם שני חריגים

מפורשים: הרשאה מטעם מועצת הביטחון בהתאם לסעיפים 39 ו-42; והגנה עצמית (אינדיווידואלית או קולקטיבית) בהתאם לסעיף 51. חריג נוסף, הנובע מהמשפט הבינלאומי המנהגי, הוא הסכמת המדינה לכך שיעשו פעולות צבאיות בשטחה. קיימת מחלוקת בסוגיה – האם ניתן להצדיק גם חריגים נוספים, כגון שימוש בכוח למניעת משבר הומניטרי חריף (התערבות הומניטרית).

הרשאה מטעם מועצת הביטחון לא ניתנה, הן ביחס לתקיפות הצבאיות בעיראק והן ביחס לאלו בסוריה. זאת, בשל הדינמיקה הפוליטית הבינלאומית בקרב חברות המועצה. אילו ניתנה הרשאה כזאת, ככל הנראה היא הייתה מייתרת כל דיון משפטי נוסף בנוגע להצדקה המשפטית של הפעולות הצבאיות ומחזקת בצורה משמעותית את הלגיטימציה הבינלאומית למבצע.

המבצע הצבאי בעיראק

הבסיס המשפטי העיקרי להצדקת הפעילות הצבאית נגד 'המדינה האסלאמית' בעיראק הוא הסכמתה של עיראק לפעילות זו. במכתב ששלח שר החוץ העיראקי למזכ"ל האו"ם ביוני 2014 הודגשו הסכנה הביטחונית שבה מצויה עיראק בשל פעילותה של 'המדינה האסלאמית', ובקשתה של עיראק לסיוע מצד הקהילה הבינלאומית במתן אימונים צבאיים ואמצעי לחימה מתקדמים לכוחותיה.³ במכתב נוסף ששלח שר החוץ העיראקי למועצת הביטחון בספטמבר 2014, הוא ציין כי 'המדינה האסלאמית' מבססת אזורי מחסה בגבולותיה של עיראק, ומשם היא מאמנת, מתכננת, מממנת ומפעילה פיגועי טרור בשטחה, ומסכנת את אזרחיה.⁴ הודגש כי ממשלת עיראק, בהתאם למשפט הבינלאומי ומתוך כבוד לריבונותה המלאה, ביקשה מארצות הברית להוביל מאמצים בינלאומיים נגד 'המדינה האסלאמית' בהסכמתה המפורשת. מכאן, הסכמתה של ממשלת עיראק מקנה בסיס משפטי מוצק לפעולות הצבאיות של ארצות הברית וקואליציית המדינות בעיראק, ככל שהן מתוחמות בזמן ובהיקף להסכמתה הקונקרטית של עיראק.⁵

המבצע הצבאי בסוריה

לעומת המקרה העיראקי, המצב המשפטי ביחס לסוריה בעייתי יותר. הממשלה הסורית לא הצהירה עד כה על הסכמתה לפעולות צבאיות בשטחה מצד מדינות זרות, למרות שהיא נהנית ממספר יתרונות ברורים הנובעים מתקיפת יעדים של 'המדינה האסלאמית', שכן האחרונה פועלת להפלת המשטר הסורי. ניתן לטעון להסכמה שבשתיקה מצד הממשל הסורי, שאף נזהר מהתערבות או משיבוש התקיפות. אולם, הצדקה מעין זו שנויה במחלוקת, במיוחד כשניגשים לבסס הצדקה חוקית לפעולות צבאיות בשטחה הריבוני של מדינה אחרת.

הצדקה אחרת שניתן להעלות היא הגנה עצמית לפי סעיף 51 למגילת האו"ם. אמנם, קיימת עמדה שלפיה אין כלל זכות להגנה עצמית נגד התקפה שמקורה בארגון

לא־מדינתי – עמדה שמצאה ביטוי בחוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) משנת 2004 בעניין גדר הביטחון של ישראל. עם זאת, נראה כי מדינות דוחות עמדה זו וספק אם מדובר בעמדה מבוססת, במיוחד בנסיבות שבהן ארגון לא־מדינתי שולט בשטח ומתפקד למעשה כ"מעין מדינה". מדינות רבות נוטות לפרש בהרחבה את זכות ההגנה העצמית ולהתיר שימוש בכוח צבאי גם נגד ארגון לא־מדינתי בשטחה של מדינה אחרת, אם היא "לא רוצה או לא יכולה" למנוע את השימוש בשטחה לפעולות טרור.

תנאי מרכזי להגנה עצמית של מדינה הוא "התקפה חמושה" נגדה שעומדת ברף עצימות מספק. אשר לעיראק שספגה וממשיכה לספוג מתקפות רצחניות על ידי 'המדינה האסלאמית', נראה כי אין ספק שמתקיימת עצימות מספקת לטענת הגנה עצמית אינדיווידואלית, המאפשרת לעיראק לתקוף בסוריה. ביחס למדינות האחרות עולה השאלה – האם האיום הנובע מפעולותיה של 'המדינה האסלאמית' בסוריה עולה כדי "מתקפה חמושה" נגדן ברמת העצימות הנדרשת, או לחלופין, מצדיק טענה לנחיצות לסכל "מתקפה חמושה" הקרובה להתממש (imminent), במסגרת התפיסה של "הגנה עצמית מקדימה". אמנם, יש טענות לקיומו של חריג המאפשר שימוש בכוח לשם חילוץ והגנה על אזרחי מדינה בשטחה של מדינה אחרת, אך זהו חריג מוגבל וקיימים ספקות לגבי עצם קיומו והיקפו. מדינות מסוימות נימקו את פעילותן הצבאית בסוריה נגד 'המדינה האסלאמית', בין היתר, בטענות להגנה עצמית אינדיווידואלית לרבות הגנה עצמית מקדימה מפני מתקפות המכוונות כלפיהן.⁶

הצדקה אחרת שיכולות ארצות הברית והקהילה הבינלאומית להעלות היא "הגנה עצמית קולקטיבית". זאת, בשל בקשתה של עיראק לסיוע מצדן בהתמודדות עם 'המדינה האסלאמית', קרי שימוש בכוח על ידי מדינה אחת או יותר, שנתבקשו לסייע למדינה שהותקפה להגן על עצמה. זוהי, ככל הנראה, ההצדקה המשפטית הדומיננטית שעליה מתבססת ארצות הברית. במכתב ששלחה שגרירת ארצות הברית באו"ם, סמנתה פאוור, למזכ"ל האו"ם בספטמבר 2014, היא ציינה את בקשתה המפורשת של עיראק ממדינתה להוביל מאמצים בינלאומיים נגד 'המדינה האסלאמית', והצדיקה את הפעילות הצבאית בסוריה בטענה כי משטר אסד אינו מסוגל להתמודד באופן אפקטיבי עם 'המדינה האסלאמית' שפועלת משטחה של סוריה.⁷ נראה כי בשל המורכבות המשפטית, מדינות רבות נמנעות בינתיים מהצטרפות לקואליציה התוקפת בסוריה.

בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC)

בשל הפשעים הנרחבים המבוצעים על ידי 'המדינה האסלאמית' בעיראק ובסוריה התרבו הקריאות להתערבותו של בית הדין הפלילי הבינלאומי. באפריל 2015 פרסמה תובעת בית הדין הצהרה מטעמה, ובה ציינה כי הפשעים המבוצעים על ידי 'המדינה

האסלאמית' – הכוללים בין היתר הוצאות להורג המוניות; אונס נשים; עינויים ורצח של קבוצות מיעוט אתניות ודתיות – מהווים פשעים חמורים. אלה מהווים מקור לדאגה מצד הקהילה הבינלאומית ואיום על השלום והביטחון באזור ובעולם.⁸ למרות זאת, מכיוון שעיראק וסוריה אינן חברות בחוקת בית הדין (אמנת רומא), אין לבית הדין 'סמכות שיפוט טריטוריאלית' לגבי פשעים שנעשו בשטחן. בית הדין יכול, לכאורה, להפעיל 'סמכות שיפוט פרסונלית' ביחס לפעילים זרים שהם אזרחים של מדינות החברות בבית הדין, גם ללא סמכות שיפוט טריטוריאלית. ואכן, המידע שאסף משרד התובעת מצביע על אלפי לוחמים זרים שהצטרפו ל'מדינה האסלאמית' ממדינות חברות וביניהן ירדן, צרפת, בריטניה, גרמניה, בלגיה, הולנד ואוסטרליה. עם זאת, התובעת ציינה כי יש להביא בחשבון את מדיניות בית הדין שמתמקדת באנשים "האחראים ביותר" לפשעים החמורים, וכי נכון לאפריל 2015, 'המדינה האסלאמית' מובלת מבחינה צבאית ופוליטית על ידי פעילים שהם אזרחי עיראק וסוריה. לנוכח זאת הגיעה התובעת למסקנה כי "סמכות השיפוט לפתיחת חקירה מקדמית לסיטואציה זו צרה מדי, בשלב זה".

חרף עמדה זו, ישנן דרכים אחרות להקנות סמכות שיפוט לבית הדין בנוגע לפשעי 'המדינה האסלאמית'. מועצת הביטחון יכולה להפנות סיטואציות לבית הדין גם אם אינן עומדות בתנאי הסמכות הרגילים, כפי שעשתה לגבי דארפור⁹ ולוב¹⁰. למרות שהמגבלות הפוליטיות במועצת הביטחון מונעות קבלת החלטה כזו לגבי סוריה – בגלל התנגדות רוסיה וסין – ניתן להגביר מאמצים לקבלת החלטה כזו ביחס לעיראק, לפחות. כמו כן, עיראק עצמה יכולה להצטרף לחוקת בית הדין, וכך להקנות לו סמכות שיפוט לחקור את הפשעים בשטחה. בספטמבר 2015 התפרסמו גם ידיעות על מאמציו של תובע בית הדין לשעבר, לואיס מורנו-אוקמפו, להקנות לבית הדין סמכות שיפוט בנוגע לקהילה היזידית בעיראק¹¹. לטענתו, נגד המיעוט היזידי מתבצע "רצח עם מתמשך", ולכידתם של פעילים זרים ממדינות החברות בבית הדין והמעורבים ברצח העם תספק את הבסיס הדרוש לפתיחת חקירה פלילית. דרך קלה יותר להקנות סמכות שיפוט לבית הדין ביחס למיעוט היזידי היא הפנייה אד הוק של עיראק באופן ספציפי ביחס לפשעים שבוצעו נגד היזידים באזור סינג'אר, החל מאוגוסט 2014 (התקופה שבה החלה המתקפה נגדם). בית הדין אף הביע נכונות לחקור פשעים של ארגונים המשוויכים ל'מדינה האסלאמית' ופועלים בלוב – מדינה שבה יש לבית הדין סמכות שיפוט, בעקבות הפנייה ממועצת הביטחון בשנת 2011¹².

לוחמים זרים

התופעה הגוברת של התגייסות אזרחים ממדינות שונות ללחימה בעיראק וסוריה (להלן: "לוחמים זרים"), הפכה עם השנים לאחת הדאגות המרכזיות של הקהילה

הבינלאומית – במיוחד של מדינות אירופה. הערכות מצביעות על יותר מ-20,000 לוחמים זרים בעיראק ובסוריה, כאשר כחמישית מהם אזרחי מדינות אירופה. לוחמים זרים, במיוחד אלה שצברו ניסיון לחימה, מציבים סכנות רבות למדינות המקור שלהם עם שובם אליהן, לרבות הענקת השראה רעיונית לאזרחים הנמצאים במדינה לבצע פעולות טרור.

ההתמודדות הקונקרטית עם תופעת הלוחמים הזרים היא המשך ישיר להתמודדות המתמשכת עם תופעת הטרור העולמי. האו"ם אימץ במשך השנים מספר אמות נגד טרור והתקבלו כמה החלטות של מועצת הביטחון בנושא. ב־2014 קיבלה מועצת הביטחון שתי החלטות מרכזיות ומחייבות על פי פרק 7 למגילת האו"ם, המתמקדות בלוחמים זרים. החלטה 132170¹³ שהתקבלה באוגוסט 2014 ממשיכה את מערכת החובות מהחלטות קודמות ומחייבת את המדינות לפעול למניעת מימון הטרור, בדגש על מאגרי הנפט המהווים הכנסה כלכלית שמתפעלת את ארגוני הטרור. כן הובעה נכונות לכלול ברשימת הסנקציות של האו"ם את מי שמגייס לוחמים או משתתף בפעולות של 'המדינה האסלאמית' ואת מי שמממן או מארגן את תנועתם של לוחמים זרים. בנוסף, על המדינות לנקוט צעדים למניעת הצטרפותם של לוחמים זרים לארגוני הטרור, ולהעמידם לדין.

החלטה 132178¹⁴ מספטמבר 2014 מגדירה לראשונה "לוחמי טרור זרים":

...foreign terrorist fighters, namely individuals who travel to a State other than their States of residence or nationality for the purpose of the perpetration, planning, or preparation of, or participation in, terrorist acts or the providing or receiving of terrorist training, including in connection with armed conflict...

ההחלטה מחייבת להגדיר כעברה פלילית את תנועתם של לוחמי טרור זרים; איסוף ומימון כספים לפעולותיהם וארגונם או גיוסם. כמו כן, ההחלטה מחייבת מדינות למנוע את כניסתם של לוחמי טרור זרים או את מעברם בשטחיהן, מבקשת מהמדינות לדרוש מחברות התעופה להעביר מידע על נוסעים לרשויות המדיניות וקוראת לשיתוף פעולה בינלאומי בנושא.

ברמה המדינית ננקטו צעדים שונים ליישום המחויבויות הבינלאומיות. בישראל, למשל, הוגדרה 'המדינה האסלאמית' כהתאחדות בלתי־מותרת¹⁵ והועמדו לדין כמה אזרחים בגין נסיעתם והצטרפותם לשורותיה. מדינות אחרות אימצו צעדים כמו החרמת דרכונים ושליחת אזרחות, בעוד אחרות התמקדו בתכניות של שילוב מחדש בקהילה¹⁶. בסיכומי של דבר, למרות ההיבטים החיוביים בהחלטות מועצת הביטחון

ובחקיקה המדינתית הן זכו גם לביקורת לא מעטה, בעיקר בשל החשש מניצול לרעה של ההוראות להפרות זכויות אדם נרחבות.

סיכום

המאבק ב'מדינה האסלאמית' מציב אתגרים משפטיים לא פשוטים. הקושי הקיים בעשור האחרון להצדיק שימוש בכוח בזירה הבינלאומית על מנת להתמודד עם האיומים החדשים ממחיש את הצורך להתאים בדרך פרשנית את המשפט למציאות המשתנה. המסגרת של שימוש בכוח וזכות ההגנה העצמית שנוסחה בעידן של מלחמות בין מדינות ריבוניות אינה מתאימה, כפי שהיא כיום, באופן מלא למציאות הקיימת ולזו שתלוט, ככל הנראה, בעתיד הנראה לעין של לחימה ממושכת ולרוב לא מוכרעת נגד ארגוני טרור המתבססים ופועלים ממדינות כושלות, מחישים בעיות הומניטריות ומהווים איום מתמשך על ביטחוןן של מדינות רבות. ככל שהלחימה בסוריה תימשך, ובמידה שמדינות נוספות יבצעו פעולות צבאיות בסוריה נגד 'המדינה האסלאמית' בטענה להגנה עצמית, הדבר עשוי להשפיע על עיצוב הפרשנות העתידית של זכות ההגנה העצמית במשפט הבינלאומי, לרבות המונח המרכזי בו – 'התקפה חמושה', ולסייע באופן מעשי בהבסת 'המדינה האסלאמית'.

מישור נוסף נוגע לבית הדין הפלילי הבינלאומי. על מנת להתגבר על היעדר סמכות שיפוט טריטוריאלית, על המדינות להגביר את מאמצי המודיעין ולסייע לבית הדין להפעיל סמכות שיפוט פרסונלית ביחס לפעילים בכירים ב'מדינה האסלאמית', שהם אזרחים ממדינות חברות. העמדה לדין של בכירה יכולה לסייע בהצגת חזית אחידה של הקהילה הבינלאומית נגדו, ובמתן תפקיד למשפט הפלילי הבינלאומי ככלי למאבק בפשעים שמבצעים ארגוני האסלאם הסלפי-ג'האדי.

עם זאת, נדמה שהפתרון היעיל ביותר מצוי באפיק הפוליטי-הבינלאומי, ובמיוחד במועצת הביטחון ובנכונותה לפעול על מנת להתיר את הסבכים המשפטיים. המאמץ הבינלאומי להבסת 'המדינה האסלאמית', תוך ציות למשפט הבינלאומי ולדיני זכויות האדם, מחייב לנווט את הפוליטיקה הבינלאומית במטרה למקסם את פעולותיה למשימה זו. כך לעניין הרשאתה של מועצת הביטחון לפעולה צבאית; הטלת סנקציות כלכליות על פעילי 'המדינה האסלאמית' ואף על מדינות שמסייעות לה; הפניה לבית הדין הפלילי הבינלאומי; הגברת שיתוף הפעולה הבינלאומי בהעברת נתונים ואימוץ פרקטיקות נגד טרור.

הערות

1 Iraq and Syria Operations Against ISIL Designated as Operation Inherent Resolve, October 15, 2014, <http://www.centcom.mil/en/news/articles/iraq-and-syria-ops-against-isil-designated-as-operation-inherent-resolve>

- Louise Arimatsu and Michael N. Schmitt, "Attacking "Islamic State" and the Khorasan Group: Surveying the International Law Landscape," *Columbia Journal of Transnational Law Bulletin*, 53 (2014), pp. 1-29. 2
- Letter dated 25 June 2014 from the Permanent Representative of Iraq to the United Nations addressed to the Secretary-General, U.N. Doc. S/2014/440, June 25, 2014, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_440.pdf 3
- Letter dated 20 September 2014 from the Permanent Representative of Iraq to the United Nations addressed to the President of the Security Council, U.N. Doc. S/2014/691, September 20, 2014, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_691.pdf 4
- ראו למשל את עמדתה של בריטניה בנוגע לפעולות הצבאיות נגד 'המדינה האסלאמית' בעיראק (25 בספטמבר, 2014), <https://www.gov.uk/government/publications/military-action-in-iraq-against-isil-government-legal-position/summary-of-the-government-legal-position-on-military-action-in-iraq-against-isil> 5
- ראו למשל את נאומו של נשיא ארצות הברית, ברק אובמה, ב־10 בספטמבר 2014. הנאום כולל מגוון אמירות בנוגע להתערבות הצבאית בעיראק נגד 'המדינה האסלאמית' והיתכנות לפעילות דומה בסוריה. בין היתר, בשל הגנה עצמית קולקטיבית (סיוע לעיראק), הגנה עצמית אינדיבידואלית (הגנה על אזרחים אמריקאים) והגנה עצמית מקדימה (איום גובר מעבר למדינות האזור, כולל ארצות הברית), <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1> 6
ראו גם את טענתה המשפטית של בריטניה להגנה עצמית בתקיפת פעילי 'המדינה האסלאמית' בסוריה:
- Michael Wilkinson, "David Cameron: Britain mounted fatal air strikes in Syria," *The Telegraph*, September 8, 2015, <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11848600/David-Cameron-Britain-mounted-fatal-air-strike-in-Syria-live.html>
בעקבות מתקפת הטרור בפריז ב־13 בנובמבר 2015 הצהיר שר החוץ הצרפתי כי החלטת צרפת על תקיפות אוויריות במחוז א־רקה שבסוריה נגד 'המדינה האסלאמית' מהווה מעשה של "הגנה עצמית", שכן צרפת ממשיכה להיות מאוימת מצדה, ראו: Ben Doherty, "France launches 'massive' airstrike on Isis stronghold of Raqqa," *The Guardian*, November 6, 2015, <http://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/france-launches-massive-airstrike-on-isis-stronghold-in-syria-after-paris-attack> 7
- Letter dated 23 September 2014 from the Permanent Representative of the United States of America to the United Nations addressed to Secretary-General, U.N. Doc. S/2014/695, September 23, 2014, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_695.pdf 8
- Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, on the alleged crimes committed by ISIS, April 8, 2015, http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/press%20and%20media/press%20releases/Pages/otp-stat-08-04-2015-1.aspx 9
- Security Council Resolution 1593, U.N. Doc. S/RES/1593, March 31, 2005, <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/85FEBD1A-29F8-4EC4-9566-48EDF55CC587/283244/N0529273.pdf>

- Security Council Resolution 1970, U.N. Doc. S/RES/1970, February 26, 2011, 10
<http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/081A9013-B03D-4859-9D61-5D0B0F2F5EFA/0/1970Eng.pdf>
- Former ICC prosecutor recognizes Yezidi genocide, *RUDAW*, September 2, 2015, 11
<http://rudaw.net/english/kurdistan/020920151>
- Statement to the United Nations Security Council on the Situation in Libya, pursuant to 12
UNSCR 1970 (2011), *International Criminal Court Website*, May 12, 2015,
http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/press%20and%20media/press%20releases/Pages/otp-stat-12-05-2015.aspx
- Security Council Resolution 2170, U.N. Doc. S/RES/2170, August 15, 2014, 13
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2170\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2170(2014))
- Security Council Resolution 2178, U.N. Doc. S/RES/2178, September 24, 2014, 14
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178; Policy Brief, Responding to Foreign Terrorist Fighters: A Risk-Based Playbook for states and the International Community, Global Center on Cooperative Security, November 2014,
<http://www.globalcenter.org/publications/responding-to-foreign-terrorist-fighters-a-risk-based-playbook-for-states-and-the-international-community/>
- ב-3 בספטמבר 2014 הכריז שר הביטחון של ישראל, משה (בוגי) יעלון, על 'המדינה האסלאמית' 15
כעל התאחדות בלתי-מוותרת. ראה ילקוט הפרסומים 6872, י"ב באלול התשע"ד, 7 בספטמבר 2014,
עמ' 7922, <http://index.justice.gov.il/Units/Reshomot/publications/Pages/OfficialGazette.aspx>
- Treatment of Foreign Fighters in Selected Jurisdictions: Country Surveys, ראו 16
Library of Congress (Law Library), <http://www.loc.gov/law/help/foreign-fighters/country-surveys.php>